

VISSZHANG.

A belga Királyi Akadémia fölhívást tett közzé, amelyben rámutat az irodalmi folyóiratok nehéz helyzetére. Ezek a publikációk — mondja a nyilatkozat — szükségesek ahhoz, hogy az új tehetségek kifejlődjenek. Megszűnésük súlyosan ártana az irodalmi termelés folytonosságának. Az Akadémia tehát, a közönség támogatásába ajánlja a fiatalok revüit, amikben a Holnap írói próbálkoznak . . . Az ország szellemi életének nélkülözhetetlen részei ezek az ifjú kiadványok — jelenti ki a belga Akadémia, egyúttal a közművelődési miniszterhez is folyamodványt intézve, amelyben kéri ezeknek a folyóiratoknak hivatalos részről való anyagi támogatását.

*

Rómában új folyóirat indult meg „900 (Cahiers d'Italie et d'Europe)“ címmel, francia nyelven, Massimo Bontempelli szerkesztésében. A folyóirat programcikke többek között a következőket mondja: „ . . . európaiak akarunk lenni . . . nyugatiak vagyunk utolsó csöpp véruinkig. A Kelettel szemben velünk született és értéknek számító bizalmatlanságot hirdetünk“.

*

Négyesy László írja a Greguss-jutalomról szóló jelentésében (Budapesti Szemle, 1926, 201 : 463.): „ . . . a legserényebb kritikai organumok közé tartozik a Nyugat, mely az újabb időkben engedett is egyoldalúságából és több megértéssel tárgyalja másirányú íróinkat és szellemi termékeinket is. Cikkeiben sokszor találkozzunk szélesebbkörű irodalmi és művészeti fájékozottsággal . . . a Nyugat írói is érzik már a múlt erejét, a nyelv hatókörének áthághatatlanságát, a magyar föld szellemének kényszerítő parancsát“.

*

Ugyanott (202 : 472.) Kéky Lajos veszi védelmébe Ady Endrét legítj. Zulawski Andorral, az Auróra-kör rendes tagjával szemben: „Zulawski könyveiből Ady kritikátlan magasztalói mintegy fonákát láthatják telfogásuknak. Ők hazafiságtól és moráltól épp annyira abszolút elvonatkozásban látják Ady költészetét, mint amennyire kizárólag csak ezek szempontjából nézné Zulawski . . . Ifjú embernek látszik . . . modorában van sok fölösleges agresszivitás . . . Nem akarja megérteni Ady életének szerencsétlenségét . . . Sokat kell még tanulnia . . . Stílusának sok modorossága sajátosságosan éppen Ady erős hatása alatt állónak mutatja“.

*

Mégis csak meg kell védeni a fent említett rendes tagot Kéky Lajos adyzmus-vádjával szemben. Nem lehet adyzmusnak bélyegezni az ilyen szép mondatokat, mint: „Legyen egy áldozás a világirodalom Pantheonjába bekerült felkent dicsőséges magyar szellemnek telkünkben áhitattal őrzött halhatatlan emléke előtt!“ (Petőfi—Ady. Bp., 1925 : 4.); vagy az efféle: „S ha Petőfiben volt szabadságszeretet, sőt világszabadság utáni vágy, joga volt hozzá, mert nemcsak szabadságszeretetében múlja felül Petőfi a világirodalom nagy lyrikusait, Goethét, Heinet, Byront, Lamartinet és Mussee-t (sic), hanem szenvedélyes, ezáltal hazaszere-

tetében is — írja róla Riedl Frigyes". — Talán mégsem ilyen ügyefogyottan írja Riedl Frigyes . . .

*

Az Ady-Múzeum II. kötetének érdekessége: Mattyasovszky Erzsébet egyetemi jegyzetei, azokról az előadásokról, amikben Riedl Frigyes annak idején Ady Endre költészetét magyarázta. „Ady Endre az elégedetlenség költője — mondotta többek között Riedl Frigyes. — Ez magyar vonás. Nincs még egy olyan költő, aki annyira érezné a magyarság és az ember tragikumát, mint ő . . . szenvedett a magyar tragikum miatt. Ady érzése szerint, a magyarság nem tudta magát kiélni. A költőt bántotta, hogy mindig idegen uralom és idegen befolyás alatt élünk. Milyen állást foglalt el a hazafisággal szemben? Ady Párist szerette, a városok-városát: „Páris az én Bakonyom“. Sokan azt tartják, hogy nem szerette nemzetét. Riedl hipotézise: Annyira szerette a magyarságot, hogy még idegenben is azt szerette. Pl. Páris az én Bakonyom: Ady Párisban is voltaképp Magyarországot szerette, a Párisban élő magyarokat, az ottani kis (magyar) szigetet s főleg Léádt. Párishoz magyar szerelem, magyar barátság kötötte. Nem lehet hazafiatlansággal vádolni az Én nem vagyok magyar? költőjét. Adyban magyar lélek él, az őseitől örökölt magyar lélek s talán épp azért gyűlölte a korabeli magyarokat s azért támadja Magyarországot: Költözés átokvárosból (Budapest). Szerinte ott nem lehet szépet álmodni s ott nincs könnyes nagy szerelem . . .”

*

Lehetetlen nem idézni Brisits Frigyesnek súlyos és mélyre világító szavaiból, amiket az idei kath. nagygyűlésen mondott Irodalom és megújulás című előadásában: „ . . . a magyar irodalomnak utolsó nagy találkozása a kereszténységgel a barokk. S azóta világnézeti története az, hogy halaványul benne a kereszténység világrendjének szelleme. Faludi eszménye még az etikai ember, de már Kazinczy stílusa az esztétikai ember, aki a politikai romantika csalódásai után fáradtan vérzik el Madách századvégi filozófiájának deficitjében, Ady etikatlanságában. S azóta is az irodalom nem azért fáj, mert fejlődik, mert irányok kicélik magukat és új irányok jönnek, hiszen az Isten ebben a ritmusban élteti a világot, hanem azért, mert fáj benne az az új ember, aki a stílus és nyelv ragyogó ornamentikájában, a problémák gögös dialektikájában elbukott, királyi koldusa az életnek. — Mit ér Tolsztojnak lenni s hirdetni azt, hogy az Isten legnagyobb ajándéka a gondolat s azután terméketlenül meghalni a gondolaton? Mit ér Ibsennek születni, problémákra tördelni szét a világot, aztán összetörten vágyódni a boldogság teldült harmóniája után? Mit ér Baudelairenek lenni, egy bűbájos zene démoni ritmusával csokorba gyűjteni a föld züllött virágait, aztán sirva borulni a halált felkongató lélek összetört harangszavaira? Mit ér Adyékni megjelenni a világon ifedt, elromlott sejtelmek igéző, holdvilágos nyelvén a halál táncaira pendíteni a világot, aztán vesztett élet árnyékain zokogva kapni a halál lovaira! . . . Ez az új embertípus aposztrofált a kereszténységtől, naturalizálta önmagát, kilépett a kereszténység erkölcsi rendjéből s függetlenné tette életszemléletét”.

*

Horváth János egyik újabb tanulmányában (Jegyzetek Bánk bán sorsáról) azt a kérdést veti föl: mi az oka, hogy ezt a remekművet kora legjelesebbjei sem

vették észre, nem méltányolták? A bizonyítékok és dokumentumok során idézi Horváth János Széchenyi István naplójának egy passzusát, 1839 márc. 23.-áról: „Megfoghatatlan, hogy a kormány megengedi ily esztelenség előadását, Rossz, veszedelmes tendencia“.

*

A Minerva ezidei első füzetében méltán keltett föltűnést Szerb Antalnak tanulmánya Kölcseyről. Sajnos, csak néhány mondatot idézhetünk a filozófiai elmélyedéssel készült, új szempontokban gazdag, eredeti stílusban megírt és mindenképen inspiráló szépségű cikkből, amelyen nem látszik meg, hogy kezdő embernek doktori értekezése: „Kölcsey szerelme oly végtelenül különbözik a Dantétól, mint a középkori-katolikus Dante a romantikus-protestáns Kölcseytől, Dante és Beatrice vágyai, mint a párhuzamos vonalak, a végtelenben találkoznak és Dante szerelme megoldást nyer egy transzcendens világban, a Paradicsomban; ezért élete nem reményevesztett és szenvedéseire Beatrice túlvilági glóriája hűti fényességét. Kölcsey csak transzcendens vágyat ismer, de nem transzcendens megoldást; a romantikus vágya és élete eleve reménytelen; magányos futás egy elérhetetlen végtelen felé, mint a parabola különös vonaláé és útjának homályát nem deríti semmi-féle fény“.

*

Sebestyén Gyula *Gesta Hungarorum* című ötkötetes eposzáról írja Székfi Gyula a *Napkeletben* (1926: 255.): „... csinált népiesség, izléstelen invenció és alantas felfogás dolgában a modern ponyvairodalom termékeit is föltűmúlja. Esetlen fordulataiból, a szög mellé találó jellemzéseiből igen mulatságos gyűjteményt lehetne összeállítani, ha nem volna inkább szomorú az intellektuális eltévelyedés, az önkritika teljes hiánya, mely a szerzővel a ponyva e mammuthját, még hozzá kitűnő nyomdában, gondos külsőben kiállította“.